

DONAȚIUNEA G. SION

Anul al II-lea, N-1 1. BUCUREȘTI.

Ianuar 1916.

279849

REVISTA ISTORICĂ

= Dări de seamă, =
documente și notițe.

PUBLICATĂ SUPT AUSPICILE CASEI ȘCOALELOR

DE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

N. IORGA

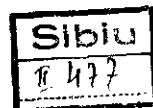
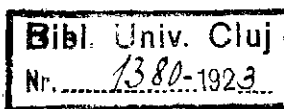
CU CONCURSUL MAI MULȚOR SPECIALIȘTI.

BUCUREȘTI

EDITURA CASEI ȘCOALELOR

1916

REVISTA ISTORICĂ

— DĂRI DE SEAMĂ, DOCUMENTE ȘI NOTIȚE —

PUBLICATĂ, SUPT AUSPICIILE CASEI ȘCOALELOR, de N. IORGA

O veche cupă moldovenească de argint.

Operele de arhitectură și pictură, religioase și profane, ce ni s'au păstrat din vremurile vechi nu sînt singurele manifestări ale geniului artistic românesc, ci, alături de ele, produsele artelor minore reflectează într'o măsură foarte mare, nu numai tehnica, dar și concepția artistică a strămoșilor noștri.

Lucrările de mică plastică, precum sînt monetele, sigiliile, bijuteriile, argintăriile, ferecăturile cărților ș. a., săpăturile în lemn și piatră, începînd cu uneltele și mobilierul țerănesc și terminînd cu pietrele de mormînt și tronurile domnești, miniaturile și vignetele manuscriptelor, ceramica, țesăturile și cusăturile, toate aceste produse ale artelor minore dau nu numai o idee deplină și justă despre gustul și îndemînarea artistică de la noi în diferite epoce, dar ni permit și să pătrundem mai adînc în tainele vieții intelectuale a vechilor Romîni, să li cunoaștem mai de aproape deprinderile și nevoile culturale. Astfel ele constituiesc izvoare de cea mai mare importanță pentru istoria noastră culturală și merită să fie adunate și păstrate cu venerație și studiate cu toată sîrguința.

Înainte cu un șfert de veac s'a publicat într'o revistă arheologică unghurească ¹ descrierea și reproducerea unei frumoase cupe de argint, a cărei existență n'a fost relevată pînă acum la noi. Arheologii străini cari au studiat acest obiect l-au considerat drept „un pahar vechi bulgăresc“, de și inscripția, perfect legibilă, ce se află gravată pe dinzul arată că a fost a unui boier moldovean din familia Tăutul.

După cum se poate vedea din reproducerea alăturată (fig. 1), cupa are forma simplă, la gură ceva mai largă decît la basă și fără toartă. Suprafața ei exterioară este bogat împodobită cu

¹ „Archeologiai Értesítő“, seria nouă, XI (1891), p. 454 și urm.

desemnuri ciselate cu multă măiestrie și care au fost suflate cu aur, după cum tot aurită a fost și buza ei, puțin răsfrântă.

Ornamentele sînt distribuite în trei grupuri. Grupul superior împodobește gura cupei și se compune dintr'un chenar circular, de care atîrnă în jos trei pendentive. Chenarul este întrerupt în trei puncte, la distanțe egale, prin unghiuri ascuțite: astfel el pare format din trei părți egale, unite între ele prin vîrfurile acestor unghiuri. De la mijlocul fiecărei părți atîrnă în jos cîte un pendentiv. Fiecare parte a chenarului este ornată cu o ghirlandă spirală de flori și frunze, frumos stilisate, iar pendentivele

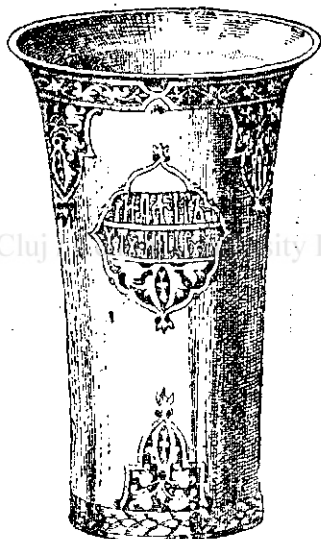

Fig. 1

sînt și ele împodobite cu buchete de flori stilisate în același fel. Supt aceste buchete se află mici medalioane ovale, decorate cu cîte un mănunchiu de fire de iarbă, iar vîrfurile se termină în trei frunze mici (fig. 2).

Grupul inferior care împodobește baza cupei este și el format dintr'un chenar circular cu trei pendentive, dar acestea se ridică în sus. Ornamentația acestui chenar (fig. 3) se compune din linii arcuite, întretăiate, care din distanță în distanță sînt întrerupte de mici medalioane exagonale. Pendentivele sînt la fel cu cele de sus și dispuse în așa chip, încît vin în dreptul locurilor goale

dintre pendentivele superioare, cea ce dă ornamentației un aspect de perfectă simetrie.

În sfârșit, grupul central de ornamente se compune din trei medalioane mari, încadrate, ce sînt așezate la distanțe egale, ceva mai sus de mijlocul cupei, între virfurile pendentivelor superioare. Cîmpul lor de sus este lipsit de ornamente, cel de jos este împodobit cu flori și frunze ca și cele din pendentive, iar cel mijlociu este ocupat de o inscripție în caractere slavone, așezată pe două rînduri. Forma caracterelor inscripției este cea obișnuită la noi în veacul al XVII-lea și se potrivește foarte bine cu ornamentația cupei (fig. 4).

Dacă observăm mai de aproape această ornamentație, constatăm că motivele ei sînt orientale, în special persane. Acest

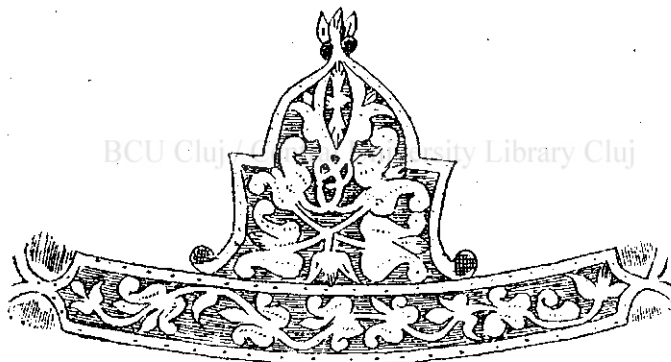

Fig. 2

fapt îl recunosc și arheologii unguri, de și susțin, de altă parte, că această cupă a fost lucrată în Ungaria, sau, mai bine zis, în Ardeal ¹. Este adevărat că Domni și boierii romîni aveau obiceiul să comande adese ori „arginturile“ la meșterii din Ardeal, dar nu se poate contesta că multe din lucrările de acest fel se executau de către zlătarii munteni sau moldoveni. D. Iorga a dovedit chiar pentru epoca lui Brîncoveanu, cînd s'a'u făcut poate cele mai numeroase comenzi în Ardeal, că pentru multe lucrări de asemenea desemnurile erau trimise de la noi și rolul gravurilor străine se reducea numai la executarea în metal a modelelor trimise ².

¹ L. c., p. 456.

² Iorga, „Arginturile“ lui Constantin Brîncoveanu; în: Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1914, p. 103 și urm.

Cupa noastră, care este mai veche cu un veac și care, pe lângă motivele orientale, mai are și o lungă inscripție în limba slavonă și în caractere speciale țărilor noastre, n'a putut fi în niciun caz executată în Ardeal, ci este cu mult mai probabil lucrarea unui zlătar moldovean.

Cît privește inscripția gravată pe cupă, niciunul dintre arheologii unguri n'a reușit s'o descifreze exact și să-i găsească înțelesul adevărat, de și—am spus-o—este foarte lămurită și perfect legibilă. Nu posedăm această inscripție decît în facsimile, și cu toate acestea numai cîteva slove de la sfîrșit sînt îndoielnice; restul se poate descifra cu toată siguranța. De aceea nu pot decît să ne surprindă lecturile cu totul neexacte, chiar fantastice, date de învățații croați și unguri, cari au avut la îndemînă cupa în

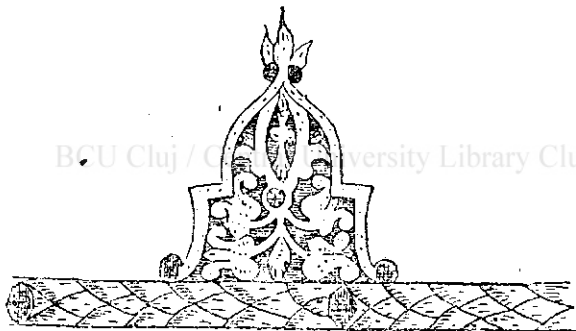

Fig. 3.

original și deci aveau puțința să o studieze în cele mai mici amănunte.

Iată, de pildă, lectura d-rului Ljubič : „† sia k|upa stvo|ri Pant-čič i p[o]druj]nia jego Anna | ni tu (cruna ?) riilia...“ și traducerea aceluiași : „† Această cupă au făcut-o Pantaciți și soția sa Anna, în atelierul din Rilo“¹.

Din ultimul cuvînt, cetit greșit, „riilia“ sau „riilnaia“, d-r Alexi a dedus că cupa a fost lucrată în mănăstirea bulgară Rilo și deci constituie un monument de artă bulgărească¹.

D-r L. Réthy, de curînd decedatul director al Museului Național din Budapesta, a dat o lectură mai bună, de și tocmai elementele mai însemnate ale inscripției : numele persoanei care a pus-o

¹ L. c., p. 456.

și data, le-a cetit greșit. El a descifrat: „† Sia k|upa stvo|ri Panta|utu (?) i p[o]druj|ia jego Anna.| Vlieto 7810 Maia“, și a tradus: „† Această cupă aŭ făcut-o Panta... (?) și soția sa Anna, în anul 7180, luna Maiu“¹.

În realitate lectura exactă este, în litere latine, următoarea: *† sia k|upa sätvo|ri pan Tă|utul i p[o]druj|ia ego Anna.| Vleat 7108, Maia 1* (fig. 4), sau în traducere: „† Această cupă aŭ făcut-o jupin Tăutul și j[upăneasa] soția sa Ana, în anul 7108 (1600), Maiu 1-iu“.

Am spus că în facsimilele ce ni stă la dispoziție ultimele patru slove sînt indoiennice. În adevăr cea d'întăiu dintre ele: *i* ar putea face parte din data anului, care în acest cas ar fi 7118. Dar

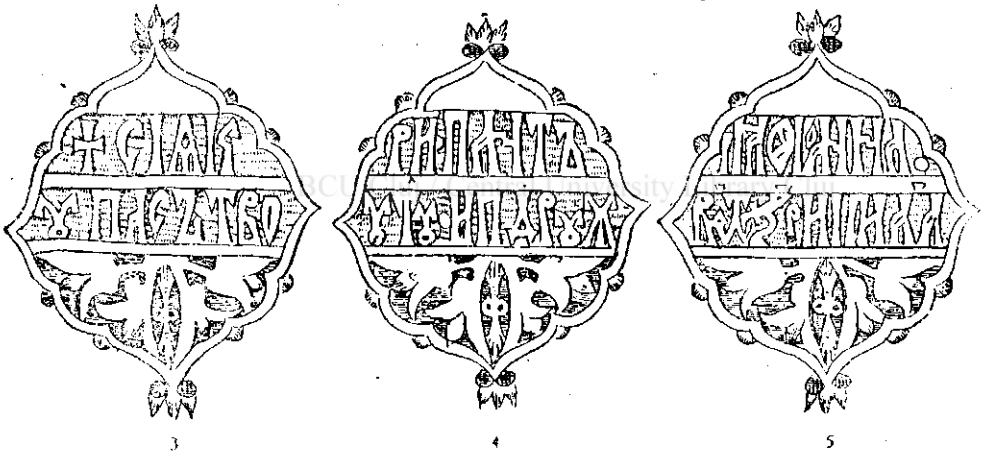

Fig. 4.

atunci ar trebui să admitem că cifra care reprezintă zecile s'a pus în urma aceleia ce reprezintă unitățile. Casuri de acestea se întînesc une ori în documente și inscripții, dar ele constituie excepții. De aceea cred că mai curînd ea face parte din numele lunii.

Ultima literă *a* se vede bine că este o cifră, căci are de-asupra semnul care indică aceasta. Deci ea arată data zilei: 1-iu a lunii.

Astfel numele lunii se cuprinde în cele trei litere anterioare ultimului *a*. Dintre acestea una singură este sigură: cea din urmă, care e tot un *a*. Prin urmare avem a face cu o lună al

¹ L. c.

cărui nume conține litera *a*. Dintre cele șese luni din această categorie trebuie să excludem de la început pe Februar, căci numele ei se scria prescurtat *fe.* sau *fev.*, deci fără *a*. De asemenea trebuie să excludem și pe Ianuar, April și August, căci acestea au pe *a* la început, iar în inscripție numele lunii începe cu altă literă. Rămân deci numai Mart și Maiu, care nu pot fi luate în considerare.

Martie se prescurtează *Mar.* sau *Mart.*; în orice caz litera *r* nu poate lipsi, pentru a nu se confunda cu Maiu. Deci, dacă în inscripție ar fi fost vorba de luna Mart, gravorul ar fi trebuit să pună neapărat litera *r*, sau legată de *a*, sau aruncată de-asupra. În cazul acesta, desemnatorul care a executat facsimilele ar fi fost impresionat de forma rotundă a lui *r* și ar fi indicat-o. Faptul însă că între semnele care arată numele lunii nu este nicio linie curbă, ci numai linii drepte, dovedește în chip evident că în inscripție nu era numele Mart, ci Maiu.

Numele lunii Maiu urmă să se scrie „Maia“, sau legându-se cele două litere de la început și de la sfârșit, sau aruncându-se de-asupra litera *i*. Și într'un caz și într'altul, numele se sfârșia cu *a*, după cum se vede și în facsimile. Cît privește inițiala *M*, legată cu următoarea *a*, se poate reconstitui ușor din liniile drepte ce se află după cifrele anului. Astfel e sigur că sfârșitul inscripției era *Maia a*, Maiu 1-iu, și deci întreagă data trebuie citită : 7108, *Maia a* = 7108, Maiu 1-iu.

Cine a fost pan Tăutul, care în anul 1600 a pus să i se facă cupa de argint de care vorbim ?

Familia aceasta este cunoscută în Moldova cu mult mai înainte de anul 1600, și a fost ilustrată mai ales prin vestitul Logofăt Ioan Tăutul, pe care Bogdan al III-lea, urmașul lui Ștefan-cel-Mare, l-a însărcinat, după legendă, să închine țara Turcilor. În cursul veacului al XVI-lea, cel puțin un membru al acestei familii a mai avut demnitatea de Logofăt-Mare, și un document din 1601 vorbește despre „feciorii Tăutului, ce au fost Logofăt-Mare“¹. După acest Tăut, al cărui nume de botez nu-l cunoaștem și care poate

¹ Documentul este de la Ieremia-Vodă, 18 Iunie 7109, în *Uricariul* X, p. 92; cf. Iorga, în *Analele Academiei Române*, XXXIV, p. 480 și urm.; Lăpădatu, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice*, 1911, p. 212 și urm.; Iorga, în *Neamul Românesc Literar*, 1911, p. 164 și urm.

era mort la 1601, nu înțlnim vre-un membru al familiei într'o boierie mai mare decît, tocmai la 1618, pe Drăgan Tăutul Logofăt¹. Dar un document din 1600 menționează pe un Tăutul, Vistierul lui Ieremia-Vodă². Nu avem informații mai amănunțite despre acest Vistier, însă, de oare ce îl găsim tocmai în anul în care s'a făcut cupa de care vorbim, este natural să-l considerăm drept proprietar al ei și să credem că numele lui este acela pe care-l menționează inscripția de pe cupă.

Const. Moisil.

Știri nouă despre biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului.

Din notița d-lui C. Lacea, în *Gazeta Transilvaniei*, n-1 de Crăciun, aflăm o mulțime de lucruri interesante cu privire la biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului.

„Catastiful cel vechiū“ spune că erau odată acolo două vechi candelă de argint, și anume la mormîntul lui Constantin Bălăceanu, mort în lupta de la Zirnești, și, la acela al soacrei sale, Doamna Maria, a lui Șerban-Vodă Cantacuzino, care însă a murit, o spune informația contemporană, în mănăstirea Dintr'un lemn, fiul ei Gheorghe fiind atunci la Craiova (decî de la 1716 înaintea): se pare că și înmormîntarea s'a făcut tot acolo, rămînd astfel ca oasele să-î fi fost apoi *mutate* la Brașov (*Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 271, nota 2. *Genealogia* spune însă că a murit în *Transilvania*). Din același catastif, care ar trebui publicat în întregime, se mai vede că de la Șerban însuși biserica avea un stihar și un patrahir. Se spune apriat că mormîntul Doamnei pribege se afla în „în tinda cea mare a bisericii“, acoperit de un covor pe care-l dăduse familia; alături odihnia colonelul imperial, contele Bălăceanu.

În legătură cu Cantacuzinii în genere stătea această biserică, în arhiva căreia se află scrisori de-ale lui beizadea Gheorghe, care-și serbase nunta la Sfintul Nicolae, fiind de față și un trimis al Brîncoveanului, la 1709³. Iscălitura lui Mihaî Spătarul pe catastif, pentru vre-o donație, păstrează încă, ni spune d. Lacea,

¹ Iorga, *Studii și documente*, XVI, p. 62.

² Ghibănescu, *Surete și izvoade*, V, p. 180.

³ Iorga, *Brașovul și Romîniț*, pp. 233-4.

nisipul de aur în cerneala sa. Dăruitorul tipsiei de argint, Pirvu, trebuie să fie nepotul lui Șerban și fiul lui Drăghici, care a fost ispravnic la clădirea Hurezului. Soția sa se cheama Iliana¹. Tipsia însăși ar trebui fotografiată pentru a fi reprodusă în „Buletinul Comisiunii Istorice“, care a înfățișat dăunăzi (an. 1914) „arginturile lui Brîncoveanu“. Ar trebui să avem tot astfel și reproducerea vechii tîmple, pe care însă d. Lacea o crede adusă din Rusia, lucru foarte greu și din punct de vedere material —, aflătoare azi, de și „scurtată la capete“, în biserica din Predeal-Bran.

Inscripțiile încep cu anul 1684, cînd s'a însemnat pe o cutioară de bani numele goșmanului, cunoscut ca negustor, Petru Marcea. Cele mai multe dau numai pe ctitori, oameni fără vre-un rost mai însemnat. Sint însă și știri folositoare. Din inscripția de la 1-iulie Iunie 1757, no. 1, aflăm că popa Stănie Gridovici, tatăl gramaticului și secretarului episcopal neunit Dimitrie Eustatievici, măritase pe fiica sa Maria după un negustor de loc din Giurgiu nostru: „jupan Gheorghie a lui Vasile Giurgiuvean“. Avem și, pe un potir, o inscripție slavonă care pomenește pe „jupan Dumitru și jupăneasa Neaga“ (și de la acesta s'ar impune o fotografie, și pentru a se putea încerca identificarea).

Icoanele ar fi făcute sau refăcute de pictorul C. Leca, originar, ni spune autorul, din Brașov. Opere de-ale lui se pierd zilnic la noi. Una — un chip de copil — am văzut-o la conacul din Brîncoveni al d-lui C. Brîncoveanu, atîrnată pe perețele gol al casei pustii: peste cîțiva ani mi s'a spus că s'a pierdut. Eu nu îndrăznisem a o cere pentru a o salva.

N. Iorga.

Satul și Biserica din Costuleni, județul Iași².

Supt culmea dealurilor ce se desfășură în fața Iașului în spre Răsărit-Miazăzi, pierzîndu-se cu cele ale Basarabiei într'o amestecătură de contururi care par mai mult desemnate pe zarea îndepărtată, la distanță de o poștă și ceva de oraș, se află satul Costuleni, așezat de-a dreapta Jijiei supt dealul Marcociului și vestit odinioară, ca și celelalte sate din împrejurimile lui, prin viile sale.

Cea mai veche mențiune despre existența acestui sat cunos-

¹ V. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 111.

² Probă dintr'o culegere de inscripții și însemnări din bisericile județului Iași.

cută nouă până acum este într'un ispisoc din 12 Iunie 1603, cînd Ieremia-Vodă dă Mitropoliei satul Costulenii de la Prut, în Ținutul Iașilor, iar peste trei ani, la 12 Novembre, același Domn, prin alt ispisoc, întărește stăpînirea Mitropoliei asupra aceluiași sat¹. Ceia ce înseamnă cum că, dacă la această dată, Costulenii erau sat format, atunci putem admite că existența lui și-a început-o înainte de veacul al XVII-lea, lucru ce nu se întîmplă cu alte sate cu mult mai aproape de oraș, cum spre pildă sînt Vlădiceni, Păunul, formate mai tîrziu, despre care se pomenește numai ca localități pe la începutul secolului al XVII-lea, și nu ca sate².

După un periplis de scrisori ale sfîntei Mitropolii, și nu după însuși documentul care ni-ar arăta în detaliu întinderea moșiei Costulenilor, putem afla cum că prin a doua jumătate a secolului al XVII-lea (1673) erau cunoscute semnele hotarului acestui sat³.

De la această dată și până la sfințirea bisericii, la 15 Februar 1795, nu întîlnim decît o carte de judecată, cum vor mai fi încă alte multe, însă pe care noi nu le cunoaștem pînă acum, cu data de 1742 (— 7250) 12, Ianuar, în pricina lui Toader Gavriil și a Sandului din Costulenii, pentru niște boi⁴.

Din timpuri vechi însă, pe care noi nu le putem fixa, locuitorii din Costulenii, cum poate și din împrejurimi, pe lîngă ocupația pe care de sigur că o aveau ca toate celelalte sate așezate pe aceste culmi de dealuri, adecă a viilor, mai aveau și pe aceia a *rotăriei* în pădurea satului, de unde unei părți, — care probabil că e și cea mai veche alcătuire în partea aceia, cu biserică proprie pe dealul Marcociului, biserică al cărei prestol este și astăzi îngrădit, — i se mai zicea și *Costulenii-Rotari*⁵, în opoziție cu cei așezați din spre Jijia, adecă: *Costulenii din Luncă*⁶. Mai tîrziu, nu se știe din ce motive, sătenii din Costulenii-Rotari s'au

¹ C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldaviei și Sucevei*, p. 22.

² Pentru Vlădiceni v. același, *o. c.*, și Ioan Bianu, *Catalogul Manuscrisurilor românești*, I, pp. 52, 513-4; pentru Păun, v. Codrescu, *Uricariul*, XX, pp. 278-9; N. Iorga, *Studii și doc.*, VI, pp. 61-2.

³ C. Erbiceanu, *o. c.*, p. 22.

⁴ Bianu, *o. c.* p. 501.

⁵ Codrescu, *Uricariul*, VIII, p. 350 — în „Condica Liuzilor” pe 1803 — „Costulenii-Rotari, ai Mitropoliei, cu loc îndestul”, — și p. 64.

⁶ V. aici, p. 11.

retras la vale, așezându-se pe locul unde se află astăzi satul, deci lângă Costulenii din Luncă.

Această împărțire a Costulenilor se menține și astăzi printre locuitorii.

De o moșie Rotarii pe la 1697 prin părțile acestea se face mențiune, și, dacă, în hotărnicia ei, nu ni se vorbește și de satul Costulenii, în schimb satele vecine, departe de el cîteva kilometri, Covasna, pădurea Mocrii, Comarna, sînt cuprinse în hotarele acestei moși¹. Deci e imposibil să nu se admită că va fi fost vre-o legătură între vechiul nume de Costulenii-Rotarii și moșia Rotarii.

Se mai știe și de Costulenii-Gălățeni², fără însă a li putea da vre-o explicație decît doar aceia că ziișii Costulenii din Luncă să mai fi primit și numirea de Gălățeni sau ai Gălății³, după numele mănăstirii Galata, cu care să fi fost în legătură de stăpînire în partea aceasta.

Cea d'întăiu biserică ce trebuie să fi fost în Costulenii, negreșit e aceia din Costulenii-Rotarii, așezată pe dealul Marcociului și despre a cării ființă nu avem decît doar cîteva urme și aceia ce povestesc oamenii despre ea. Biserica însă al cărei început îl știm pozitiv și despre care putem istorisi ceva, este „biserica din Costulenii de la Luncă, moșia Mitropoliei, unde să prăznuște hramul sîntului ierarh Nicolae“, pentru care Mitropolitul Iacov Stamate a dat blagoslovenia „di s'a'u sfințit [la] liat 1795, Fevr[uar] 15“, afierosindu-I, prin „polcovnic Pavel Debrîț, secretariu sfintei Mitropolii“ „o Evanghelie, un Penticostariu, și un sfințit antimis“¹. Mai vedem după aceia cum că încă din 5 Iunie 1794 „Toader ficiorul preotului Ioan din Ardial“ căuta să o mai inzestreze cu cărți, „cu un Octoih, cu un Minei și cu o cetialnă“, în preț de „cinzăci și unul di lei“, care „căindu-să și părându-I rău pentru milostenia ce au făcut“, „preotul Neculaiu Gradul din Costulenii“ întorcîndu-I toți banii în 1798, April 14,

¹ C. Erbiceanu, o. c., pp. 294-5. — E curios, că în acest hrisov sînt marțori ale căror nume se apropie mult de numirea dealului Marcoci din Costulenii și a satului Hilița, departe de Costulenii ca la 4-5 chilometri. Așa avem pe *Malcoci vindtor* și pe *Dumitru Hilița*.

² Codrescu, o. c., p. 349, — „tot ai Mitropoliei, cu loc indestul“.

³ *Ibid.*; v.: „Condica abețedară pentru a sluji la împărțirea delelor, rangul judecătorescu după înrătundirea făcută la anul 1833“, p. 64.

cu scrisoare „Înaintea Sfinții Sale protopopului Vasălache“, face de-î rămin tustrele cărțile, cum și altele, lui¹.

Primul slujitor al noii biserici Costulenii-din-Luncă, într'o clădire care negreșit că fusese de lemn, a fost preotul Nicolae², după care a urmat preotul Andrei³. După aceea urmează preotul Ioan Popovici (?), hirotonisit la 8 Februar 1805, când Mitropolitul Veniamin îi dăruiește o liturghie pe care făcea însemnare de „piatra cea mare de aș bătut tare“ în Vinerea din „săptămîna d'întăiu a postului Sfinților Apostoli 6 Iunie 1824⁴. Preotului Ioan îi urmează preotul Petru⁵, cu care poate mai sigur că fusese coliturghisitor, de oare ce într'un interval scurt se succedează prea mulți preoți. Ba chiar negreșit că așa a fost, de oare ce, după 1845, 13 April, când din preoții numiți mai sus nu mai era niciunul în viață, pe un act făcut cu ajutorul citorva locuitori găsim iscăliți trei preoți : Maxim, Gheorghe și pe un alt Ioan⁶, ceia ce ni dă a înțelege cum că, și mai înainte, în satul Costulenii din Luncă trebuie să fi fost măcar doi preoți de-odată, dacă nu și mai mulți.

Din cauze pe care nu le știm până acum, bisericii din 1795, care nu avuse decît 63 de ani de existență și fusese construită pe locul celui de astăzi, îi iea locul alta, pentru al cărui început avem toate detaliile, găsite într'o însemnare de preț, făcută pe ò Evanghelie chiar de către unul din ctitorii bisericii de zid pe care o vedem și acum.

Aga Nicolae Tacu, cu fiul său Spătarul Iorgu Tacu și cu Comisul Iancu Savastopol, sînt acei cari, „cu prilejul posăsăii moșii Costulenii“, s'a silit de „aș zidit și înpodobit acest svânt lăcaș, mult mai mult decît aș fost îndatorați de posăsăia moșii“.

Sfințirea acestui sfînt lăcaș s'a făcut prin „părintele protoiereu Antonie, cu sobor, la 21 a iunii Maiu [a] anului 1858, când la temelii, în capul altarului, supt feriastă, s'aș pus o piatră mare, săpată în mijlocu, unde s'aș îngropat un șipă de aghiazmă

¹ V. aici „Însemnările de pe cărți“, cum și aceia de pe aier.

² *Ibid.*,

³ *Ibid.*

⁴ V. Însemnarea de pe aier.

⁵ V. Însemnările de pe cărți și cea de pe aier.

⁶ *Ibid.*

⁷ V. inscripțiile bisericii.

mare¹, o candelă apinsă ș' un galben, spre știința monedii, și testament scris pe pergament, vreme începerii zidirii², apoi numele „guvernorului“, al Mitropolitului, „a soțiilor și a copiilor noștri, a părinților, a fraților și a altor rudenii a noastre“. Apoi, „cu ajutorul Sfântului Nicolae pregătindu-să biserica cu ecdoșion³“, a fost adus „Teofilie Sa chir Filaret Scriban, cu ieromonahi și cu psaltii de la Socola, și cu sobor s'au svințit acest svânt lăcaș, cu toată rânduiala, la 25 Octomvri, calendarul vechiu, în anul Mîntuirii 1859.“

Cheltuielile privitoare la sfințirea locului, cît și a bisericii, au fost purtate de posesorii moșiei. Tot ei au mai înzestrat biserica și cu o „sv[intă] Evanghelie, cu patru candile de argint la sv[intele] icoane înpărătești, cu svintele vasă: potiru, discos și celelante, tot de argint, și cruce iarăș de argint, care sânt toate ștrempluite cu țăfrile numelor lor“⁴.

Dintre preoții satului cari trebuie să fi fost față la sfințirea bisericii, de sigur că era preotul Maxim, pe care, la 27 Decembrie 1862 îl găsim mort⁵, preotul Gheorghe și un alt preot, Ioan, hirotonisit la 23 Octombrie 1827, și care se iscălia: „ierei Ioan ot Custulenî-Rotari“⁶. Din banii acestuia și cu „a maică-sa preazvitera Eftemia“, cum și prin osteneala unei surori a iconomului, Ileana Cucuetoaea, la 15 August 1860, se făcea plata unei strane de icoană⁶, ceia ce arată cum că la această dată nici acest preot nu mai era în viață.

La 1864, constatăm ca slujitor al bisericii din Costulenî pe preotul Alexandru⁷.

Iată inscripțiile bisericii:

Pe clopotul cel mare: *Fusa per Ioh[annem] Baumgaertner, Schaussburg, 1818* (A fost turnat de Ioan Baumgaertner, Sighișoara, 1818).

Pe un aier, din dos:

„Acest aier iaste făcut de sătenî, la anii 1845, April 13, și sfințit, și, spre știință, am însămnat și am iscălit.

¹ Din apa sfințită la serbătoarea Batezul Domnului.

² Cu permisiune.

³ V. aici, însemnările de pe cărți.

⁴ V. aici, inscripțiile bisericii.

⁵ V. însemnările de pe cărți.

⁶ V. inscripțiile bisericii.

⁷ V. însemnările de pe cărți.

„Preot Macsim și de preot Gheorghe, preot Ioan și, dăndu agiutor la aer[ul] acesta și Sabe Buțgar, și Pavel Bătrănu cu soția sa Iliana, și Pavel Burlacu, și vă rugăm pre Sfinția (sic) V[oastră] ca după trecere din viață să fii pomeniți... la această scrisoare, și, spre știință, am însemnat; 1845, April 13. Preot Maxim, alăturându-se și pomelnic pentru morți, ca aducere aminte.

„Morți:

„Preot Neculai, Ioana soția sa; preot Andrei, preot Ioan, preot Petru, Iiina, soția sa.“

La cafas:

„Anul 1859, Oct[o]mbri 25 zile, s'a sfințit.“

Pe un potir:

„Acestu sfânt potir s'a făcut de robii lui Dumnezeu Aga Nicolai Tacu, fiul său Spatar Iorgu și tovaroșul lor Iancu Sevastopolo, spre pomenire; 1859.“

Pe o icoană:

„Acest[ă] icoan[ă] s'a făcut de Andrei Teslariul și am eu gz. (?); 1854.“

Pe alta: „Neculai Moisi am plătit; [1]859, O[ct]ombri.“

Pe alta: „Ion Anton a plătit; [1]859 Dechem[vri]...(?) z[ile].“

Pe alta:

„Această strană s'a plătit di răposatul Ioan iconom și cu maică-sa preazvitera Eftemica, prin ostiniala surorii iconomului, Ileana Cucuetoaea, spre a lor pomenirea; 1860, Av[gust] 15.

Pe crucea de lemn a Mîntuitorului din altar:

„Această cruci s'au plătit di Anton și soția sa Rucsanda, spre a lor pomenirea; 1861, Ap[ril] 10.“

Pe o icoană:

„Această strană s'a plătit di Neculai Moisi și soțiea sa Smaranda spre a lor pomenire; 1865, Mai 8.“

Pe alta: „Andrei Iacov au plătit“.

Pe alta: „Gheorghii Fante a plătit“.

Sînt și icoane frumos zugrăvite, de la biserica veche.

La proscomidie, pe o piatră, pomelnicul ctitoricesc de la Octombrie 1859 încoace, interesant pentru nume:

VII.

Ion, Marie, Ioan, Gheorghie, Elena, Teodor, Marie și tot neamul Savastopului.

VII.

Neculai, Anna, Gheorghii, Marie, Eaterina, Panaiti.

M[orții].

Panaiti, Elena, Hriste, Balașa, Ili, Za-

hara, Costantin, Teofana, Țața [= Chi-riachi], Ioan, Maria, Gh[eorghii], Ralû, Costachi, Petruca, Dimitri, Rada, Duca, Andrei, Ioana, Nec[ulai], Ioan, Marie, Lupu și tot neam[ul] lorû.

Pe o piatră de mormînt:

„Supt acîastă piatră să odihnești robul lui Dumnezeu priut Macsâm: s'au săvârșit den viață în 1862, Dechemvri 27, și soția sa Maria, sîica sa Frăsina.“

Pe alta: „1868: N[eculai] D[imitriu]“.

Însemnările de pe cărți.

Pe un Apostol de Rîmnic din 1747, data de „1784“.

Pe un Octoih de București din 1792:

„1794, Iunii 5, am agiutat la această sfîntă carte ce să numește Octoih cu lei 12; pentru pumenele (*sic*) nostrii am dăruit la părintele Nicolai Gradul eû, Teodor, fiu lui Alecsandru, și parintile al meû, ierei Ivan, și maica, Teodora și ierei Toma, mocul (*sic*) [= moșul] mai[că-mea], Ierina, Anastasae, Parascheva..., ca să mă și pomenească Domnu Dumnezeu întru Împărăția sa. Și Iovana.

„Acîastă Octoih, dinpreună cu un Mineiû și cu o cetialnă, au fost cumpărate întaiu de Toader fiçorul preotului Ioan din Ardial, cincizăci și unul di lei trustele cărțile, și, pi urmă, el căindu-să și părându-i rău pentru milostenia ce au făcut, cu preotul Neculaiu din Costulenî am întorțu (*sic*) [= întors] toți banii lui, și au rămas cărțile drepte a mele, să nu aibă de nime a să supăra pentru [aceasta]. S'au scris și'n carte ca să să criază. 1798, April 14.“ (O însemnare la fel cu aceasta se găsește pe un Antologhion de București din 1786.)

Pe niște Cazaniî fără copertă:

„Acîastă carti ce să numești Cazani[e] am dăruit-[o] la pări[n]tele Nicolai Gradu... [sa]tu (?) Custeleniî (*sic*) din Lunca, pentru pomenele no[a]stre..., eû Teodor Turlova, fiil (*sic*) meû Alecsandru, ierei Iovan și mai[ca] Teodora și... Anastasie, Costandin și Parascheva și tot neamul, 1794, și să-i pomeniască Domnul și Dumnezeul...“

„Acîastă carte ci să numește o cetialnă întai au fostu cumpărată de Toader fiçorul preotului Ion din Ardial, cu preți patru-

sprizăci lei și'n urmă, căindu-să, am întorsu eū, preotul Neculaiū din Costulenī, baniū luī, și carte aū rămas driaptă a mē: să nu aibă nime triabă cu dānsa întru nimică, că am cumpărat-o eū cu prețū, bani... Pentru care s'aū și însămnat aice; 1798, April 14.“

Pe o Evanghelie de Rîmnic din 1794:

„Acīastă sfântă și dumnezeiască Evanghelie esti dăruiță de Preosfinție Sa chiriu chir Iacov Mitropolit Moldoviī pentru a sa viacnică pomenire la biserica din satu Costulenī de la Lunca, moșie Mitropoliei, unde să prāznuește hramul sfântului ierarh Nicolae, în vriame când s'aū dat blagoslovenie di s'aū și sfințit, liat 1795, Fevr[uar] 15, și împreună cu acīastă Evanghelie s'aū mai dăruiț și un Penticostariū și un sfințit antimis, și din poronca Preosfinții Sale părintelui Mitropolitului am scris și am iscălit, polc[o]v[nicul] Pav[e]l Debrī, secretariu sfintei Mitro[polii], și încă s'aū mai dăruiț și o liturghie mare.“ (O însemnare la fel cu aceasta se află pe Penticostariul de București din 1791 și pe o Liturghie de Iași din 1794, pe care mai găsim și pe aceasta.)

„Acēstă carti esti a mē, mai jos iscălitului, și... cini să va is-piti a o fura, să fi suptū blāstām și afurisenie în veci, amin; anul 1859, Iunie 28.

„Ierodi[aconu] Alecsandru Neculaiū.

„Preutul Alecsandru“...; [1]864, Marte 3. I. A. Nicolaū.“

Pe un Ciaslov de Iași din 1797:

„[Acēst] Ciaslov l-am cumpărat eū, preutul Neculaiū ot Costulenī, cu drepti baniū mei, pentru care s'aū și [însămnat ?], să să știi, 1798, April 14; și aceste cărți, adică un Triod, un Mineiū, o ceti-alnă, un Ciaslov și un Apostol, ci s'aū scris într'ānsāle că sânt ale mele, s'aū făcut scrisoare acīasta innainte Sfinții Sale protopopului Vasālache“ (urmează însăși iscălitura protopopului: „protopop Vas[ă]lache“).

Pe un Triod de București din 1798:

„Acēstū Triod l-am cumpărat eū, preutul Neculaiū din Costulenī, cu drepti baniū mei; pentru care s'aū și însămnat, să să știi; 1798, April 14.“

Pe o Liturghie de Iași din 1794:

„Acīastă sfântă și d[u]mnezăiască Leturghie iaste dată mie, preotului Ion, de Preosfințitul stăpān arhiepiscop și Mitropolit Moldaviī chiriu chir Veniamin, în zileli prē-luminatului D[o]mn Ale-

xandru Costantin Moruzi Voevod, și într'aceia vreme m'am și preoțit, în anul 1805, Fev[ruar] 8; și cine s'ar întâmpla ca să o fure sau să o eia fără de voia și blagoslovenia, mia, să fi blăstămat de D[o]mnul nostru Is[us] Hristos și de pre-curata sa maică și de cele nooi cete de îngerî și de trei sute optsprezece sfinți părinți și de toți sfinți.

„La anul 1824, Iuni 6, în săptămăna d'intăiu [a] postului Veniri Apostolilor, au fost piatră cia mare, de au bătut tare.

Er[ei] [Ioan Popovic].“

Pe un Tipicon de Iași din 1816:

„Aastă sfântă și dumnezăiască carti numită Tipicon iaste cumpărată cu cincizăci lei..., pre banii s'au dat toți de mini, Gheorghe dascalu.“

Găsim și alte iscălituri: „Ioan Petrovic, Ioan preotu“.

Pe un Molitvenic de București din 1819:

„Știut să fie, când m'am herotonisit preut, la anul 1827, luna lui Octomvre 23, și am cumpărat acest Molitvenic cu dreptii bani mei.

„Ierei Ioan ot Custuleni-Rotari.“

Pe o Evanghelie de Neamț din 1858:

„Aastă svântă Evanghelii s'au cumpărat și s'au înbrăcat de noi, robii lui Dumnezeu Aga Nicolae Tacu, fiul meu Spat[a]r Iorgu Tacu și Comisul Iancu Savastopol, cu prilejul posăsăii moșii Costuleni, și, dăndu bisericii din acel sat, cu hramul sv[întul] ierarh Nicolae, după ce am cetit-o, în totul am înzăstrat-o și cu ace[a]stă sv. Evanghelii, cu patru candile de argint la sv[întele] icoane împărătești, cu svintele vasă: potiru, discos și celelante, tot de argint, și cruce iarăș de argint, care sânt toate ștrempluite cu țăfrile numelor noastre: Domnul Dumnezeu să le priimescă și sv. ierarh Nicolae, ca... spre pominire și ertare păcatelor noastre; rugăm și pe actuali și pe cii după vreme slujitorii acestuia sv. lăcaș ca să nu ne dei uitării la săvârșire svintelor rugăciunii și liturghii și să ne pomeniască ca pe niști ctitori, căci și noi ni-am sălit, ni-am sărguit de am zidit și înpodobit acest svânt lăcaș, mult mai mult decit am fost îndatorați de posăsăia moșii, și tot cu a noastră cheltuială l-am și svințit, cu voia și binecuvîntare Presv[întului] Mitropolit Sofronie Miclescu, în zilele pre-înnălțatului Domn Alecsandru Ioan Cuza-Vod[ă], supt regemul Constituți prescrisă în convenția den Paris, 19 Avgust 1858, de marele șapti

Puterî a Evropîi: n'am socotit de prisos de a nu arăta că svîntire locului acestui sv. lăcaş s'au făcut tot cu a noastră cheltuială, prin părintele protoiereu Antonie, cu sobor, la 21 a lunii Maiu anulul 1858, când la temelii, în capul altarului, supt feriastă, s'au pus o piatră mare, săpată în mijlocu, unde s'au îngropat un şipă de aghiazmă mare, o candelă aprinsă ş'un galbăn, spre ştiinţa monedii, şi testament scris pe pergament, vreme începerii zidirii,— numele guvernorului fiind atunci Caimacan ţării prinţul Nicolai Vogoride şi Mitropolit tot Preosfinţie Sa Sofronie, precum şi numele soţii[o]r noastre şi a copiii[o]r noştri: Ana, soţia mē; Aga Tacu, Demitri, Marie, Ecaterina şi Panaiti, fii săi, Marie, soţie mē, Comis Savastopolo, Elencu şi Ioan, fii săi: am scris şi numele părinţilor, a fraţilor[o]r şi a altor rudeniî a noastre spre pomenire. Iar, acum, cu ajutorul Sv. Nicolae pregătindu-să biserica, cu eclosion, am adus pe Teofilie Sa chir Filaret Scriban, cu ieromonahi şi cu psaltii de la Socola, şi cu sobor s'au svîntit acest svânt lăcaş cu toată rânduiala, la 25 Octomvri, calendarul vechiu, în anul Mîntuirii 1859. Şi am scris aice spre a să şti chipul zidirii şi al înpodobirii acestii biserici din satul şi moşia Costulenî, proprietate a sv. Mitropolii, din Ținutul Eşii, ocolul Braniiştiî, în Moldovia. Cine să va ispitî a isterisi pe această lăcaş di odorăle ce mai sus să pomenescă, preste unul ca acesta să pice urgia Domnului Dumnezeu[lui] şi blăstămul sv. ierarh Nicolae preste dănsul, copii şi rodul său, faţa Măntuitorului nostru Isus Hristos să nu să învrednicească a o vedè, ci Deavolul să aibă parte de toată agonisala şi de sufletul lui. Iar cei ce le vor păstra numai pentru această svântă biserică, le vor întocmi după vreme şi le vor lăsa purure în întrebuiţare acestii biserici, Domnul Dumnezeu să versi preste ei darul şi binecuvîntare sa; amin.

Anul 1860, Apr[il] 23 zile.

Neculai Tacu.“

Pe o Psaltire fără copertă:

„Preotul Alexandru, 1864, Iuni (?).“

Preotul Const. I. Bobulescu.

DOCUMENTE.

Un document despre schitul oltean Bodești.

Zapis.

Adică noi, care mai jos ne vom iscăli, dat-am aci încredințat zapisul nostru la mîna diaconului Gheorghe și la mîna dumnealui vărul nostru Radu, feciorul dumnealui moș Grigore, ce sînt citori și epitropi, de-a 'mpreună cu noi, la schit la Sfînta Troiță la Bodești, pentru trei locuri de prăvălii ce le-aș scos d-lui răposatul jupîn Cîrstea Curărariul cu cheltuiala dumnealui, care era să dea schitul taicăi, și taica i-a iertat fl. 260, adică două sute șasezeci, pentru sfîntul schit de atunci, și după cum scrie și zapisul cel vechiu al moșnenilor de la Sfînta Troiță. Și, cînd a trăit taica al nostru, în viață s'aș purtat toată cîntea și datoriile de la locurile de prăvălii din Craiova, și, murind dumnealui, ne-aș lăsat pe noi epitropi și citori, feciorii dumnealui, iar pe acele trei locuri, ca să purtăm grije a nu le cuprinde alții și să purtăm grije de chirie, ca să o trimetem din an în an, fiindcă ne-aș lăsat tatăl nostru epitropi, și, după moartea dumnealui, ni-am dat socoteala la cele ce se numesc mai sus, și pe luat și pe dat, la cele ce am avut între noi pînă la leatul 1793. Și pentru aceasta am dat acest zapis la mîna d-lor, ca să avem a da de aci înnainte, din an în an, chirie cîte talere douăsprezece de prăvălie, și dumnealor să aibă a-și trage de acum înnainte cîte două perechi papuci cu meși pentru osteneala dumnealor, care fac 2 perechi talere cinci, și noi să avem a ne purta grija să dăm din cele ce va trebui la Sfînta Troiță, să dregă. Și de aceasta ne-am iscălit mai jos, ca să se crează.

Leatul 1793, Aprilie 26.

(ss) Nicolae Cîrstea Curararul adeverez.

(ss) Eu Gheorghe sin Cîrstea Curararul adeverez, și am scris cu mîna mea.

(Comunicat de un particular.)

* * *

Acte privitoare la mănăstirea Sf. Ioan din Focșani.

27 August 7172 (1664). „Ștefan, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopul Mitropolitul a toată Țara-Rumînească“, cu episcopii Ignatie și Serafim și boierii, dă carte la mănăstirea Sf. Ioan, înnolțată de „bună credin-

„cосу și luminată Domnulă nostru Io Glegorie-Ghica Voevodă, feçorulă marelu..., prè-bunulu, bătrînuļu Io Gheorghie Ghica Voevodă“, că, „fiindă la o margine ca acia de către... drumulă tuturoră răutățiloră, și cumă iaste a să ținea mai cu nevoe decâtă alte toate sînte... decâtă aște întru toată țara, pre care alți Domni mai denainte vreamă ai fostă miluită cu obiciuit... ce și ...citoare dentru veniturile ț[ă]răi, carii să ține de ajutoră și de hrana lăcuitoriloră... De peste totă ce va face zăciuală baniloră, să ia vameșei, părcdabei 9 bani și egumenulă 1 bană.“

(Arhivele Statului, Sf. Ioan din Focșani, III, 1.)

* * *

7 Mart 7256 (1748). Grigore-Vodă Ghica arată că Paleologa biv Vel Comis a constatat cearta oamenilor domnești cu orășenii pentru locuință la Focșani. Se fac la mănăstirea Sf. Ioan „case mari, pă pivniță dă piatră, înprejură cu toate ceale trebuinçoase“. Se vor da patru ocă de ceară lunar drept chirie.

(Ibid., III, 16.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

Un act de nobleță bucovineană.

Lemberg, 19 Novembre 1788 Colegiul Galiciiei și Lodomeriei recunoaște ca mazili : masilli seu nobiles, pe „Andronaki et Ivon Frunsa, nobiles ex Willaocze, districtu Wisznitza, circulo bucovinensi“.

(Colecție particulară.)

* * *

O scrisoare autografă a lui Cuza-Vodă către Constantin Moruzi (Iași, 23 Ianuar 1859).

Iassy, ce 23² janvier 1859⁵.

Mon cher Constantin,

Ta lettre est venu à tems : j'en avais besoin, mon cher, car dans ma nouvelle position je vois peu d'amis autour de moi, quoique le nombre des empressés soit grand. L'affaire des Polonais est devant les autorités compétentes : ils ont été presque tous arrêtés. Sois sans inquiétude la-dessus : ils ne nuiront en rien à personne, ils ont seu-

¹ Un act de la un „vecin călugăresc“, *ibid.*, III, 10. Întilnim pe un „Mihai abagearulă“ din Focșani; III, 11.

² Fusese 22, și apoi s'a îndreptat 23.

⁵ Se păstrează ortografia originalului.

lement compromis leur Prince. Mes respects à la Princesse ; quand à Mimi, tu lui diras que c'est un blagueur : il ne m'a jamais attrappé en quoi que ce fût, et son triomphe n'a été qu'imaginaire. Je crois pouvoir assurer que les Moldaves sur ce rapport ne seront pas plus avancés que M-r Mimi.

Je t'envoie ci-joint les proclamations en langue gauloise, le Moniteur contenant un ordre du jour à l'armée et une lettre que j'ai adressé au Ministre de la Justice pour me lever l'apparition purement de forme sans aucune utilité publique, ayant par dessus le marché la faculté de vous ennuyer. Tu connais nos gens, leur portrait physique et moral, — ouf, je ne te dis que cela. On commence à ne plus douter ici que, si on désirait une fusion, on détestait la confusion et que le gouvernement sorti du parti le plus national est l'expression sincère des véritables besoins du pays et de l'ordre nécessaire à faire rentrer (ce pays — şters) dans la voie du bien-être matériel, d'une organisation sagement progressive, [qui] entendait mettre chacun à sa place. Tu vois qu'on répond à ton attente.

J'ai maintenant une prière à te faire : dans relations intimes je te prie beaucoup d'employer le style intime, ainsi que les expressions franches, en un mot me tutoyer. Ce „toi“ à mon coeur est la franche expression de l'amitié. Je m'entendis assez dire : Prince, Votre Altesse, et tous ces titres. Entre nous il n'y a pas de Prince : il y a deux amis, dit Costaki. Ne crains pas que dans les cas nécessaires à rappeler à ceux qui voudraient l'oublier pour des raisons quelconque[s] le Prince n'apparaisse. On le verra toujours et on le reconnaîtra dans la justice, le respect à la loi et à la société. Je n'en finirais plus si je m'écoutais.

Tout à toi de coeur :

A. I. Cousa.

Je rouvre ma lettre pour te dire que je viens d'être nommé Prince de Valachie à l'unanimité. L'acte este grand, majestueux, mais grave.

(Bibl. Ac. Rom.; comunicat de I. T. Kirileanu.)

* * *

O notiță despre fuga lui Nicolae-Vodă Mavrogheni în 1789.

În luna lui Octomvrie 7 zile, la leat 1789, aũ plecat Măriia Sa Necolae Petru Mavrogheni Voevod la Giurgiuv pentru frica Muscalilor, a Nemților, și la 29 de zile, tot a' lui Octomvrie, leat '89, Lunii seara, aũ intrat Nemții în București cu mare isihie și, la masă, 7 zile (sic), Vineri dimineața, la leat '90, aũ plecat la ordie către Giurgiuv.

(Insemnare pe un manuscript.)

DĂRÎ DE SEAMĂ.

I. Lupaş, „*Novele saū gazete româneşti*“ în *Lemberg la 1817* (în „*Romînul*“ din Arad, 7 Ianuar 1916).

Încă o descoperire a harnicului protopop al Săliştii. Gazeta din Lemberg a translatorului Teodor Racoce era aproape un mit, care trecea, fără precizare, din carte în carte.

Părintele Lupaş a găsit decretul din 25 Februar 1817 care dă voie să se publice foaia şi „înştiinţarea pentru gazetele româneşti“ a lui Racoce, care cerea şi sprijinul Consistoriului Sibiian.

Viitorul redactor arată însemnătatea gazetelor, „organul tuturor bunelor învăţături, a înfrumuseţării limbilor şi a politurii neamurilor“, „ogîndă de ce se lucrează în toate părţile lumii“, supt toate raporturile, până şi la „agonisirea de cîmp“. Urmează acest pasagiu de cea mai mare importanţă : „Neamul românesc, măcar că împărţit întru mai multe ţeri şi trăind supt osebite stăpîniri, totuşi o limbă are, aceiaşi lege şi tot aceleaşi obiceiuri, precum şi aceleaşi cărţi şi aceiaşi scrisoare. Decî Romîniî socotiţi de împreună fac o naţie de mai multe milioane, care de de mult acum simţeste bunătăţile politicirii şi doreşte a fi părtaşă culturii a celorlalte neamuri Europei.“

Planul „Nuvelor“ saū „Gazetelor româneşti“ era publicarea săptămînală a două-trei coli de tipar, cuprinzînd materie culeasă din toate foile Europei, — şi din Spania ! —, pe lingă o coală „pentru învăţatură şi ştiinţă“, tot de împrumut. În cas de succes, o bibliotecă, „Dascălul românesc“, va da resumate din toate ramurile ştiinţei şi chiar teologiei.

Pentru cheltuieli, se îndreaptă către „maresufletii (*sic*) celor iubitori de neam şi de procopsirea limbii patrioticeşti“. Se aşteptău abonaţi şi din „ţara Moldovei şi Ţara Muntenească“, arhieriei şi „velî boieri“, întrebuintîndu-se pentru expediţie posta austriacă a Aghenţilor.

Abonamentul se ridică la 60 de florini, „valoare de Viena“, saū „30 de lei bani buni“ pe an.

Simplul şi timidul Vlădică ardelean Vasile Moga întrebă Guvernul ce este de făcut. Iar acesta, condus de Gheorghe Bánffy, răspunse, la 29 April, că unii din preoţi ştiu „alte limbi“ şi se pot abona decî la foi în acele limbi, iar cei neînvăţaţi ar „tălmăci rău“, şi decî nu trebuie să cetească româneşte, „din con-

siderații politice"; de alminterea, înștiințarea oficială a Guvernului galițian lipsește.

Și aiurea propunerea va fi împlinită piedeci. Foaia n'a apărut.

Părintele Inpaș presupune cu dreptate că în dosul necunoscutului Racoco era istețul Ioan Budai Deleanu, secretar la tribunalul din Lemberg. Vorbind de încercările anterioare ale d-rului Molnar, rectifică numele românesc al acestuia, care era Piuriu, nu Morariu.

N. Iorga.

* * *

Russische Lügen, fără loc și an.

Luxoasă cărticică, fără nume de autor, loc de apariție ori altă lămurire decât cifrele cabalistice de la sfârșit. E răspunsul „la cartea „Cruzimii germane“ a lui Resanov. Se aduc și documente în sprijin. E evident că în ceea ce se spune despre ororile petrecute în acest război se dă mult adevăr, dar se și minte mult. Însă nu pot fi tratați de mincinoși membrii anchetei engleze, cu Bryce în fruntea lor, cari au stabilit faptele de tragere prin baionete a copiilor (v. *Revue hebdomadaire*, 1915, nr. pe Maiu).

A.

* * *

Henri Hauser, *Essai sur l'Allemagne future*, Paris 1915 (extras din „Revue Politique et Parlementaire“).

Impunându-și liniște în mijlocul grozavei furtuni, autorul, care crede că se vor dicta legi Germaniei învinsă, prevede o restituție a Alsaciei și Lotaringiei, poate a Schleswigului, o înviere a Poloniei, o dispariție a flotei de război germane, o neutralizare a Rinului, indemnități grele. Dar e contra anexărilor, periculoase în esența lor chiar.

N. I.

* * *

I. P. Rădulescu-Rimnic, *Genesa războiului nostru apropiat* Focșani 1915.

O vioaie conferință, ținută la Focșani.

B.

* * *

C. Moisil, *Convorbiri numismatice* (în „Convorbiri literare“ pe Mart 1915).

Foarte bună introducere în studiul numismaticei românești, cu frumoase reproduceri a monedelor antice care se află la noi.

I.

* * *

Al. M. Z[agoriț], *O carte veche românească pentru museul Prahovei* (în „Convorbiri literare“ pe Mart 1915).

Descriere, cu interesante planșe, a uneia din cele mai vechi case din Ploiești, cu ornamente vrednice de toată luarea aminte.

A.

* * *

Alexandru Cusin, *Împrejurări politice și diplomatice în legătură cu războiul european*, București 1915.

Un număr de articole de revistă, bine studiate și cu concluzii temeinice și prudente. D. Cusin e între cei foarte puțini de la noi cari știu ce înseamnă o cronică de politică externă.

A.

* * *

Marcello Rogge, *Quo vadis, Romania?* București 1915.

Autorul iscălește „cavaler al Stelei României“ și închină aceste 24 de pagini de format mic memoriei regelui Carol. Aceste condiții îi impuneau datoria de a da altceva decât un pamflet superficial.

A.

BCU Cluj / Centru * University Library Cluj

* * *

I. Foti, *Înfrângerea Rușilor în Galifia*, București 1915.

Autorul, care a fost redactor la „Universul“, prezintă câteva scene văzute. Sînt lucruri bine scrise. Considerațiile militare și politice, nu le-a cerut nimeni. Polemica, tot așa de puțin.

I.

* * *

W. Knechtel, *Plumburi bizantine* (în „Buletinul societății numismatice romîne“, 1915).

Plumburi găsite la năruirea malului în Constanța: unele din ele sînt foarte frumoase.

I.

CRONICĂ.

În revista *Miron Costin* (August-Septembrie 1915) d. Al. A. Vasilescu dă pomelnicul din 1721 al mănăstirii Dealu. Se vede că numele lui Livrea Vistierul e bine cetit.

A.

* * *

În n-l de Crăciun al „Romînului“ din Arad, d. T. Botiș arată că după crearea Seminarului romîn, în 1822, la Arad, se stîrni

SUMARIUL :

I. *Const. Moisił*, O veche cupă moldovenească de argint. — *N. Iorga*, Știri nouă despre biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului. — *Preatul Const. I. Bobulescu*, Satul și biserica din Costulenii, județul Iași.

II. DOCUMENTE: Un document despre schitul oțean Bodeștii. — Acte privitoare la mănăstirea Sf. Ioan din Focșani. — O scrisoare autografă a lui Cuza-Vodă către Constantin Moruzi (Iași, 23 Ianuar 1859). — O notiță despre fuga lui Nicolae-Vodă Mavrogheni în 1789.

III. DĂRI DESEAMĂ: *I. Lupăș*, „Novele sau gazete românești“ în 1817. — *Russische Lügen*. — *Henri Hauser*, Essai sur l'Allemagne future. — *I. P. Rădulescu-Rîmnice*, Genesa războiului nostru apropiat. — *C. Moisił*, Convorbiri numismatice. — *Al. M. Zagoriș*, O carte veche românească pentru museul Prahovei. — *Alexandru Cusin*, Împrejurări politice și diplomatice în legătură cu războiul european. — *Marcello Rogge*, Quo vadis, Romania? — *I. Foti*, Infringerea Rușilor în Galiița. — *W. Knechtel*, Plumburi bizantine.

IV. CRONICĂ de A. și N. I.

Manuscrisurile se trimet d-lui N. Iorga, Vălenii-de-Munte (Prahova).

**Administrația: Vălenii-de-Munte, Tipografia
„Neamul Romănesc“.**

**Un n-r 30 de bani; abonamentul anual 3.50;
pentru străinătate 50 de bani n-rul; abona-
mentul 6 lei.**

**Pentru cărțile despre care se fac recenzii care le
recomandă, se poate reține gratuit, după dorință,
anunțul pe copertă.**

**Pentru studenți, prețul în jumătate, direct de la
administrație.**

o întreagă mișcare pentru distrugerea lui, pretextând incapacitatea de învățatură a școlarilor. Un comisar ungar făcu cercetare la 1828. I se presintă un memoriu de îndreptățire, care cerea un Român ca „inspector suprem al școalelor naționale greco-neunite“, titlul de „profesori“ pentru „docenți“, întărirea la catedră a lui Constantin Diaconovici Loga, profesor încă din 1812, buna întrebuințare a fondului dat de cunoscutul Gavra, întinderea anilor de curs la trei, cu catedre de economia rurală, de istoria naturală și tehnologie, titlul de „Colegiu românesc“, înființarea unui internat, introducerea literelor latine și adăugirea unei tipografii.

* * *

Supt titlul „Din trecutul nostru“ se dau tot acolo note despre activitatea ca profesor a lui Vincențiu Babeș, apoi despre intenția lui Ștefan Uroș Nestorovici, inspectorul școlilor neunite din Ungaria, de a scoate, în Ianuar 1814, un ziar românesc la Arad, „Ephemeres valachicae“, cu privire mai ales la înaintarea „moravurilor“, cu ajutorul profesorilor. Se vede că la 1849 planul ziarului românesc îl urmăria Șaguna: Andrei Mocioni voia să-i adauge „o foaie pertractând lucrurile economice și lipsele de toate zilele“. Șaguna credea că s'ar putea publica la Timișoara sau Arad; Mocioni alegea însă Aradul, ca fiind vecin și cu Banatul și cu Ardealul și cu Ungaria-de-Sus; episcopul de Arad se gândise la redactori, între cari senatorul arădan Arcoși.

Se vorbește și despre moartea, la 15 August 1850, a episcopului acestuia, Gherasim Raț (n. 1793). Apoi despre catedra de românește la gimnasiul de Stat din Arad, despre o felicitare către profesori (I. Mihut, Loga, Iosif Iorgovici) a școlarilor arădani, despre o plîngere a acestora, la 1837, contra unui profesor sîrb, despre o conferință școlară din 1849, despre programul examenelor la Arad în 1825.

* * *

În *Viața Agricolă*, no. 11, se reproduce prefața cărții „Prințipurî de agricultură“, tipărită la București, în 1845, de I. Penescu.

Se vorbește în ea de „Comitetul central de agricultură din București“, ales anual pe județe, dintre proprietari și arendași. I.